

Formalistické odmítnutí dovolání pro vady z důvodu nevymezení dovolacího důvodu

6.9.2023 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

I. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jaromír Jirsa) zrušil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2022, č. j. 26 Cdo 2144/2022-878, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s jejím právem na zákonného soudce zaručeným v článku 38 odst. 1 Listiny. Ve zbývajících částech stížnosti odmítl.

Stěžovatelka od roku 1993 bydlela se svým manželem v obecním bytě. Původní nájemkyní bytu měla být tchýně stěžovatelky, která se po krátkém společném soužití se svým synem a jeho manželkou z bytu odstěhovala. Stěžovatelka a její manžel se rozvedli a stěžovatelka dále podle svého tvrzení v bytě bydlela jako samoživitelka se svou dcerou. Během privatizace bytového fondu v roce 2006 město převedlo vlastnické právo k předmětné bytové jednotce na nově vytvořené bytové družstvo [vedlejšího účastníka a)], který jej později převedl na vedlejší účastnici b). Stěžovatelka proti uvedenému jednání od roku 2010 soudně brojí, protože je přesvědčena, že družstvo mělo nabídnout byt k převodu do vlastnictví nejprve jí, jakožto stávající nájemkyni. Obecné soudy zamítly žalobu stěžovatelky na určení, že vlastníkem bytu je družstvo. Stěžovatelka následně podala u městského soudu další žalobu a domáhala se určení neplatnosti smlouvy z roku 2009, kterou bylo převedeno vlastnické právo z družstva na vedlejší účastnici b). Následně žalobní petit ještě pozměnila a doplnila, městský soud jí však nevyhověl. Krajský soud posléze potvrdil rozsudek městského soudu. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl pro vady s argumentací, že v dovolání nevymezila dovolací důvod. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení rozhodnutí obecných soudů, neboť je přesvědčena, že jimi bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu.

Ústavní soud stížnosti stěžovatelky (zčásti) vyhověl, když zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud stěžovatelce neoprávněně odepřel přístup k soudu, když odmítl její dovolání pro vady proto, že v něm nevymezila dovolací důvod. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému, že se může domáhat u soudu svého práva stanoveným postupem, přičemž podmínky a podrobnosti upravuje zákon. Právo na přístup k soudu tedy není absolutní a podléhá některým zákonným omezením, která jsou vtělena zejména do procesních předpisů. Žádné z omezení však nesmí podstatu práva na přístup k soudu absolutně vyprázdnit. Procesní předpisy provádějící Listinu musejí soudy aplikovat tak, aby na účastníky řízení nebyly kladeny nepřiměřené požadavky a nebylo fakticky bráněno realizaci práva na soudní ochranu. Přepjatý formalismus v postupu soudů je v rozporu s požadavkem zajištění efektivního a faktického přístupu k soudu. Právě v projednávané věci postupoval Nejvyšší soud formalisticky.

Podle Ústavního soudu stěžovatelka důvody dovolání řádně vymezila v souladu s požadavky občanského soudního řádu, a její dovolání tak nebylo vadné. Rovněž vymezila předpoklady přípustnosti dovolání. Konkrétně v dovolání uvedla, že odvolací soud nesprávně vyhodnotil její procesní podání jako návrh na částečné zpětvzetí a částečné rozšíření žaloby, namísto toho, aby jej správně posoudil jako návrh na změnu žaloby. Podle stěžovatelky tedy odvolací soud v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu vycházel z právního názoru, že procesní úkon účastníka je třeba posuzovat formálně „podle názvu“, nikoliv podle jeho obsahu. Nejvyšší soud měl přípustnost dovolání věcně posoudit a stěžovatelce vysvětlit, zda bylo s procesním úkonem stěžovatelky naloženo v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu.

V případě stěžovatelky se soudy po více než deseti letech sporů nedostaly k věcnému posouzení, ale jen k dalšímu formálnímu ukončení věci z procesních důvodů. Nejvyšší soud by se proto měl v dalším řízení zaměřit na to, zda nebylo porušeno základní právo stěžovatelky na přístup k soudu a spravedlivý proces. Nelze totiž pominout, že se stěžovatelka v letitém sporu ocitla ve značně nepřehledné procesní situaci, kterou svými průtahy i rozhodováním způsobily soudy. Nastalý „procesní zmatek“ tak nemůže jít k její tíži. Soudy jsou povinny přistupovat k věci o to citlivěji, plnit svoji poučovací povinnost a zajistit realizaci práva na přístup k soudu.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 451/23 je dostupný zde (702 KB, PDF).

<https://www.usoud.cz/aktualne/formalisticke-odmitnuti-dovolani-pro-vady-z-duvodu-nevymezeni-dovolaciho-duvodu>